

Prof. dr hab. Arkadiusz Kubica
Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

dyscyplina artystyczna – sztuki muzyczne
specjalność - fortepian

Recenzja pracy doktorskiej mgr ANNY MARII KAMIŃSKIEJ

Zleceniodawca recenzji

Rada Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina w Warszawie
– przewodniczący Rady prof. dr hab. Paweł Łukaszewski.

Zlecenie podjęte na podstawie **Ustawy z dnia 20 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce** (Dz. U. z 2021 roku poz. 478).

W świetle w.w. Ustawy, Rada Dyscypliny Artystycznej UMFCH powierzyła mi funkcję recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora pani Annie Kamińskiej w dyscyplinie sztuki muzyczne.

Ocena pracy

Praca doktorska Pani mgr Anny Marii Kamińskiej pt. **„Walory artystyczne i stylistyczne w kameralnej twórczości fortepianowej Władysława Żeleńskiego, na przykładzie: Trio fortepianowe E-dur op. 22 i Kwartet fortepianowy c-moll op. 61 – analiza wykonawcza”** składa się z dwóch części: dzieła artystycznego w postaci nagrania CD i opisu dzieła artystycznego.

Wykonawcami dzieła artystycznego jest zespół Trio Lontano w składzie:
Anna Maria Kamińska – fortepian, Paweł Polak – skrzypce, Grzegorz Vytlačil – wiolonczela,
a w Kwartecie dołącza do Triu altowiolista Adrian Stanciu.

Zarówno Trio op.22, jak i Kwartet op. 61 Władysława Żeleńskiego były już wcześniej nagrane przez różnych artystów, ale nigdy nie były wydane razem na jednej płycie. Album wydany jest przez firmę DUX nr 1735 z okazji 100.lecta śmierci kompozytora.

Na dzieło artystyczne składają się dwa utwory:

a/ Trio fortepianowe E-dur op. 22

b/ Kwartet fortepianowy c-moll op. 61

Trio fortepianowe E-dur op. 22 to utwór młodego kompozytora zafascynowanego niewątpliwie muzyką wielkich romantyków, głównie Roberta Schumanna, co jest słyszalne od początku trwania utworu. Trio składa się z trzech części noszących tytuły wzięte z sentencji rozpoczynającej poemat Friedricha Schillera „Pieśń o dzwonie”:

Vivos voco – Żywych wzywam, Mortuos plango – Opłakuję zmarłych, Fulgura frango – Gromy kruszę. Już samo użycie tej sekwencji do nazwania części utworu jest dowodem na pogląd Władysława Żeleńskiego, iż „...muzyka kameralna musi mieć szersze rozmiary i utrzymana ma być w stylu poważnym”. Tak też Trio Lontano, niewątpliwie pod przewodnictwem Anny Marii Kamińskiej, przedstawia słuchaczowi to dzieło. Pierwsza część płynie zmiennymi nurtami, jak życie, przeplatając momenty śpiewne z burzliwymi, druga część – elegijna, nie zasmuca słuchacza, a daje nadzieję; trzecia najbardziej dramatyczna z elementami wirtuozowskimi.

Śledząc realizację partytury wszystkie jej elementy zostały oddane z dużym pietyzmem i dokładnością. To samo dotyczy wszystkich uwag kompozytorskich dotyczących artykulacji każdego z instrumentów tria. Fortepian cały czas jest „dobrym przewodnikiem” skrzypiec i wiolonczeli, słycać w jego partii duże zrozumienie i opanowanie materii muzycznej. Trzeba dodać, że faktura utworu również temu sprzyja. Czasami brakuje wyrazistości i szczegółów w instrumentach smyczkowych, ale wydaje się, że wynika to ze sposobu nagrania, a nie z przekonania wykonawców. Zarówno skrzypek pan Paweł Polak, jak i wiolonczelista Grzegorz Vytłacil realizują swoje partie w sposób wysoko artystyczny.

Jeśli cokolwiek w tym nagraniu budzi pewne wątpliwości, a raczej rodzaj niedosytu, to realizacja legata w prawej ręce fortepianu, a w trzeciej części większe podkreślenie rytmów punktowanych, aby bardziej „kruszyły” niż tylko straszyły.

Kwartet fortepianowy c-moll op. 61 to dzieło dojrzałego artysty, napisany w duchu kompozycji Johannes Brahmsa, jak zaznacza Zdzisław Jachimecki. Wybór tonacji wskazuje na podtekst dramatyczny, którym była nagła śmierć żony kompozytora. Całość utrzymana jest w mrocznych barwach i dużej koncentracji tematycznej. Nawet w drugiej części Romanzy po pięknej kantylenie wiolonczeli i pozostałych dwóch instrumentów smyczkowych atmosfera staje się znów dramatyczna, na końcu wszystko się uspokaja schodząc do dynamiki ppp. Jedyłą „lżejszą” częścią jest Intermezzo mające charakter taneczny, czy wręcz ludowy. Daje ona pewne uspokojenie przed najbardziej burzliwą częścią czwartą, gdzie pojawia się duże napięcia emocjonalne spotęgowane elementami fugata.

W tym utworze Trio Lontano zostaje wzbogacone o rumuńskiego altowiolistę Adriana Stanciu, a całość nagrania zyskuje na większej przestrzenności. Całe pierwsze allegro sonatowe jest prowadzone bardzo logicznie, z dużą swobodą wypowiedzi. Czasem brakuje większego *espressivo* (bardziej opartego dźwięku) w solowych partiach instrumentów smyczkowych, a nawet w partii fortepianu. W przetworzeniu można było wyzyskać większe różnice w charakterze pomiędzy fragmentami śpiewnymi, a dramatycznymi. Specyfika akustyki sali lub sposób nagrania wpływa, że czasem są zbyt małe różnice dynamiczne, które uwydatnione, bardziej udramatyczniłyby niektóre fragmenty.

W części drugiej chciałbym wyróżnić pięknie zagrany fragment Tempo I, molto tranquillo – brzmi prawie impresjonistycznie.

Część trzecia Intermezzo, pozostawia pewien niedosyt w tanecznym charakterze i w wykorzystaniu nagłych zmian dynamicznych forte i piano. Początek środkowego fragmentu mógłby zabrzmieć jeszcze lżej – jak sugeruje kompozytor. Końcówka części jest zagrana super *leggierissimo* i w partii fortepianu i smyczków – brawo!

W części czwartej, aby podkreślić jej dramatyzm, zwiększyłbym jeszcze skalę dynamiczną, i dodał więcej energii w pociągnięciach smyczków.

Całe dzieło artystyczne w wykonaniu Pani mgr Anny Marii Kamińskiej wraz z zespołem uważam za bardzo udane i cieszy mnie fakt, że twórczość Władysława Żeleńskiego znalazła tak entuzjastycznych wykonawców.

Część opisowa znakomicie koresponduje z dziełem artystycznym. Podzielona jest na wstęp i trzy rozdziały, gdzie rozdział drugi przynosi szczegółową analizę utworów stanowiących dzieło artystyczne. We wstępie do opisu dzieła artystycznego mgr Anna Maria Kamińska daje bardzo dokładny wykład na temat aktualnych nagrań i inicjatyw koncertowych wpływających na wzrost popularności twórczości Władysława Żeleńskiego. Jest to cenne kompendium dla kogoś, kogo interesuje ten temat.

Rozdział pierwszy opisu „Życie i twórczość Władysława Żeleńskiego na tle zarysu dziejów polskiej kultury muzycznej w XIX wieku” jest niezwykle interesująco napisany. Mgr Anna Maria Kamińska znakomicie zgłębiła temat sytuacji muzyki kameralnej w XIX w. w Polsce ukazując przy tym rolę jaką odegrał Władysław Żeleński w budowaniu życia muzycznego. Opisała również całą jego drogę edukacji i drogę twórczą jaką przeszedł. Warto przypominać ciągle pewne fakty, o których często zapominamy, jak choćby ów cytat Zdzisława Jachimeckiego:

„Jemu to w ogóle zawdzięczamy stworzenie podwaliny pod muzykę kameralną wyższej wartości”.

Cały pierwszy rozdział pracy Pani mgr Anny Marii Kamińskiej stanowi piękny esej o tym ważnym polskim kompozytorze i jego miejscu w kulturze Polski.

Rozdział drugi przynosi bardzo wnikliwą analizę Tria op. 22 i Kwartetu op. 61, wnikliwą tak pod względem formalnym jak i wykonawczym. Autorka wykazała się dogłębną umiejętnością przeprowadzenia analizy formalnej dzieł muzycznych dodając do tego własne przemyślenia wykonawcze, co dodaje im większej wartości. Po analizie każdego z utworów następuje podsumowanie ich cech charakterystycznych a na zakończenie rozdziału podsumowanie stylistyki utworów kameralnych Władysława Żeleńskiego. Doktorantka wykazała się w tym podsumowaniu umiejętnością uogólniania i wysuwania wniosków dotyczących całej twórczości kameralnej Władysława Żeleńskiego. Bardzo trafnie określa jego styl i preferencje w każdym z elementów muzycznych: harmonii, melodyce, rytmice, dynamice i agogice. Jej spostrzeżenia są trafne i bardzo kompetentne.

W trzecim, ostatnim rozdziale swojej pracy mgr Anna Maria Kamińska przygląda się percepcji twórczości Władysława Żeleńskiego na przestrzeni wieków. Kompozycje w czasach kiedy powstawały nie wzbudzały wielkiego entuzjazmu, dzisiaj natomiast są interesującym świadectwem na różnorodność muzyki polskiej.

Na zakończenie autorka przytacza fragmenty recenzji, które otrzymała płyta – dzieło artystyczne z utworami Władysława Żeleńskiego w różnych czasopismach specjalistycznych.

Całość opisu dzieła artystycznego zamyka zakończenie, w którym najbardziej cenię sobie stwierdzenie, że warto odkrywać zapomniane pozycje.

Dopełnieniem jest bardzo dokładna i wnikliwa bibliografia.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z pracą doktorską pani mgr Anny Marii Kamińskiej wnioskuję, że posiada ona zmysł analityczny w opisywaniu jej zagadnień i imperatyw twórczy w interpretacji prezentowanych utworów. Stwierdzam, że Kandydatka wykazała się wiedzą teoretyczną, a także udowodniła swój wysoki poziom umiejętności wykonawczych.

Niniejszym stwierdzam, że Doktorantka rozwiązała założone zagadnienie artystyczne i spełniła bez zastrzeżeń wymagania art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku o *stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*.

Oświadczam, że pracę doktorską mgr Anny Marii Kamińskiej przyjmuję bez zastrzeżeń.

prof. dr hab. Arkadiusz Kubica

Katowice, 6 lutego 2023 roku